

การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธของผู้ต้องขัง เรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ในจังหวัดเชียงราย

DEVELOPING A BUDDHIST SYLLABUS FOR KNOWLEDGE OF PERMANENT OCCUPATIONS FOR PRISONERS IN DOI HANG TEMPORARY PRISON IN CHIANG RAI

ดลิต ชัยวร

Dusit Chaiworn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

thanit_loonlawan@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮางในจังหวัดเชียงราย 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ในจังหวัดเชียงราย 3) เพื่อนำหลักสูตรไปปรับใช้ในการเรียนรู้สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธในการเสริมสร้างอาชีพผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮางในจังหวัดเชียงราย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) และจากการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า

1) การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮางในจังหวัดเชียงราย พบว่า การจัดการศึกษาสายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮางในจังหวัดเชียงราย ที่เปิดโอกาสการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เช่น หลักสูตรวิชาชีพด้านเกษตร หลักสูตรวิชาชีพช่างไม้ หลักสูตรวิชาชีพช่างก่อสร้าง หลักสูตรวิชาชีพช่างเชื่อม หลักสูตรวิชาชีพการช่างกาแฟ หลักสูตรการประกอบอาหาร

2) การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ในจังหวัดเชียงราย พบว่า การพัฒนาหลักสูตรให้แก่ผู้ต้องขังภายในเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ประกอบไปด้วย การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น ระดับผู้ไม่รู้หนังสือ และ ระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษาตอนปลาย การจัดการศึกษาวิชาชีพ การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

3) การนำหลักสูตรไปปรับใช้การเรียนรู้สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธในการเสริมสร้างอาชีพผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ในจังหวัดเชียงราย พบว่า เรือนจำชั่วคราวดอยฮางมีการพัฒนาหลักสูตรสายอาชีพอย่างยั่งยืน ดังนี้คือ ศูนย์การเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรดอยฮาง โครงการกำลังใจในพระราชดำริ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา(เรือนจำชั่วคราวดอยฮาง) โดยมีทักษะที่สามารถดำรงชีวิตที่พึ่งตนเองได้ไม่หวนกลับไปกระทำผิดอีก ในปัจจุบันเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง เป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เปิดให้บริการเข้าเยี่ยมชมการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร; การเรียนรู้สายอาชีพ; ผู้ต้องขังที่พ้นโทษ ; เรือนจำชั่วคราวดอยฮาง

Abstract

The article has objective to 1) study the learning management for career development of the inmates of Doi Hang Temporary Prison in Chiang Rai province, 2) develop a curriculum for sustainable vocational learning according to Buddhist of inmates at Doi Hang Temporary Prison in Chiang Rai province and 3) to apply the curriculum to the sustainable vocational learning according to Buddhist in order to enhance careers of inmates in Doi Hang Temporary Prison in Chiang Rai province. This is the qualitative research and data was collected through document and interviewing. The result of the research found that:

1) the learning management for career development of the inmates of Doi Hang Temporary Prison in Chiang Rai province that giving opportunity for lifelong learning through vocational courses as follows; agriculture, carpentry, construction worker, welding and coffee brewing.

2) Developing of a curriculum for sustainable vocational learning according to Buddhist of inmates at Doi Hang Temporary Prison in Chiang Rai province consisted of providing basic education such as illiterate level and primary-high school level. professional education and higher education management. And

3) Application of the curriculum to the sustainable vocational learning according to Buddhist in order to enhance careers of inmates in Doi Hang Temporary Prison in Chiang Rai province through the following projects: Doi Hang Agricultural Learning Center and Tourism, Project of encouragement by the Royal Initiative Princess Patcharakitiyapha (Doi Hang Temporary Prison) with skills of self-reliant, not recurrence of committed crime. At present, Doi Hang Temporary Prison is a learning center for sufficiency economy and open for systematically visit the sustainable service of management.

Key Words: Curriculum Development, Vocational Learning, Acquitted Inmates, Doi Hang Temporary Prison

บทนำ

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพของผู้ต้องขังเรือนจำ จัดหางานจังหวัดเชียงราย ร่วมกับเรือนจำกลางเชียงราย ฝึกอาชีพปักผ้าดันมือให้ผู้ต้องขังชาย สร้างโอกาสและทักษะการประกอบอาชีพอิสระหลังพ้นโทษ พร้อมมีตลาดรองรับ นายวินัย ทองอุบล จัดหางานจังหวัดเชียงราย และนายสมคิด ปริมิตร ผู้บัญชาการเรือนจำกลางเชียงราย ร่วมเปิดโครงการประชารัฐร่วมใจสร้างงาน สร้างอาชีพผู้ต้องขังจังหวัดเชียงราย หลักสูตรการปักผ้าดันมือสวดลายต่างๆ ให้แก่ผู้ต้องขังชาย ซึ่งสำนักงานจัดหางานจังหวัดเชียงราย ร่วมกับเรือนจำกลางเชียงราย จัดขึ้น ที่เรือนจำกลางเชียงราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เพื่อสร้างรายได้ สร้างโอกาสในการมีงานทำและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษ เป็นการให้โอกาสผู้ที่เคยกระทำผิดได้ปรับปรุงตนเอง คืนคนดีสู่สังคม โดยการฝึกอาชีพการปักผ้าดันมือในครั้งนี้เป็นรุ่นที่ 3 ต่อยอดการพัฒนาฝีมือผู้ต้องขังให้สามารถปักผ้าได้ฝีมือประณีตขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นตามการพัฒนาฝีมือ และมีตลาดรองรับ ซึ่งผู้ต้องขังสามารถ นำความรู้และทักษะที่ได้รับการฝึกฝนไปประกอบอาชีพอิสระหรืออาชีพเสริมภายหลังพ้นโทษ มีผู้ต้องขังชายเข้ารับการฝึกทักษะการปักผ้าดันมือจำนวน 100 คน ทั้งนี้ กรมราชทัณฑ์ กรมการ จัดหางาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงว่าด้วยการประสานความร่วมมือ โครงการประชารัฐร่วมใจสร้างงาน สร้างอาชีพผู้ต้องขังเพื่อสร้างโอกาสและ

คุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้ต้องขัง รวมทั้งเป็นการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในบางสาขาอาชีพ และเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังเพื่อเข้าสู่กระบวนการทำงาน ส่งเสริม พัฒนาศักยภาพให้เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานหรือสามารถประกอบอาชีพอิสระได้

จัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่ผู้ต้องขังภายในเรือนจำเรือนจำชั่วคราว (ดอยฮาง) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะมีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่ผู้ต้องขังในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับ ผู้ไม่รู้หนังสือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเฉพาะการศึกษาภาคบังคับ จะต้องมีการจัดดำเนินการในเรือนจำ/ทัณฑสถานทุกแห่ง เพื่อสนองนโยบายรัฐและให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติดังนี้ ระดับผู้ไม่รู้หนังสือจะเป็นการเรียนแบบ ชั้นเรียนที่จัดดำเนินการตามหลักสูตร ของกรมราชทัณฑ์เอง ระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษาตอนปลายจัดการเรียนแบบชั้นเรียนและทางไกล การเรียนแบบชั้นเรียน มีสถาบันในสังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) เข้าดำเนินการ การจัดการศึกษาวิชาชีพ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขัง ได้เรียนรู้หลักสูตรวิชาชีพในหลักสูตร หรือสาขาวิชาที่ตนเองสนใจสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ ภายหลังพ้นโทษโดย ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานแต่ละแห่ง ได้สำรวจหลักสูตร/สาขาวิชาที่ผู้ต้องขัง ต้องการเรียนและประสาน กับสถาบันการศึกษาใกล้เคียง ที่มีความพร้อมเข้ามาดำเนินการ จัดการเรียนการสอนซึ่งส่วนใหญ่ เป็นสถาบันการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา (สอศ.) การจัดการศึกษา มีทั้งหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น (30 ชั่วโมงขึ้นไป) การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังได้เพิ่มพูนความรู้ของตนเองให้สูงขึ้น ขยายโอกาสทางการศึกษา ให้ผู้ที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือหลักสูตรอื่น ที่มีคุณสมบัติสามารถเรียนต่อ ในระดับอุดมศึกษาได้สามารถเข้าศึกษาต่อ ในระดับดังกล่าวได้การเรียนระดับอุดมศึกษา (มธ.) จะเป็นการเรียนด้วยตนเอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นหน่วยงานหลักที่เข้าดำเนินการ โดยจะจัดคณาจารย์เข้าสอนเสริม อบรมเข้มหรือฝึกปฏิบัติเสริมทักษะชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพ ในเรือนจำตามหลักเกณฑ์และระยะเวลา ที่มหาวิทยาลัยกำหนด การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ กรมราชทัณฑ์ได้จัดการศึกษาตาม

อัยยาศัยแก่ผู้ต้องขัง ด้วยวิธีการที่หลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดบรรยายความรู้แก่ผู้ต้องขัง โดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก การจัดทำห้องสมุด ที่ได้มาตรฐานมีสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่สมบูรณ์

มนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้ หากเข้าใจถึงความเป็นจริงของชีวิตและศักยภาพของความเป็นมนุษย์รู้จักการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เข้าใจขอบเขตของธรรมชาติ ด้วยการฝึกฝนพัฒนาปัญญาปรับปรุงตนเองมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นนักวิจัยอยู่ทุกลมหายใจ เอาจริงเอาจังในการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการที่จะพัฒนาตนเองได้นั้น ต้องมีทัศนคติเกี่ยวกับตนเองเป็นบวก คิดว่าตนเองสามารถฝึกได้พัฒนาได้ มนุษย์เป็นสัตว์ที่สามารถพัฒนาได้ มีความมั่นใจในความเป็นมนุษย์ของตนเอง มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ เพราะเมื่อมนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้ แล้วแม้แต่เทพ เทวดา พระพรหม ก็ยังต้องให้ความเคารพ ที่เรือนจำชั่วคราวดอยฮาง จ.เชียงราย นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รมว. ยุติธรรม พร้อมคณะได้เดินทางไปยังเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง อ.เมือง จ.เชียงราย ซึ่งเป็นเรือนจำฝึกอาชีพ ครบวงจรมีทั้งอาชีพเกษตร ทำขนม ช่างปูน ฯลฯ เพื่อให้ผู้พ้นโทษสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพ หลังปล่อย ปัจจุบันมีผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติได้รับการคัดย้ายมาฝึกอาชีพ 60 ราย กลางวันจะปล่อยให้ผู้ต้องขังลงแปลงทำงานและกลับเข้าเรือนนอนตอนเย็น ส่วนผลผลิตที่ได้จากแปลงสาธิตจะส่งให้แดนสุทธรรมของเรือนจำ โดยนายสมศักดิ์ได้เยี่ยมชมแปลงปลูกองุ่น ฟ้าเมืองหนาว ข้าว การทำปุ๋ยหมักจากน้ำจุลินทรีย์ เพาะเลี้ยงไส้เดือน พร้อมให้คำแนะนำว่า การฝึกอาชีพในรูปแบบที่ไม่ใช้ต้นทุนจะสามารถทำให้ผู้พ้นโทษนำความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตจริง ทั้งนี้ตนได้สั่งการให้กระทรวงยุติธรรมส่งข้อมูลการฝึกอาชีพครบวงจรในเรือนจำ ให้กองออกแบบใช้ออกแบบอาคารในเรือนจำทุกแห่ง เพื่อให้มีสถานที่เพียงพอสำหรับฝึกอาชีพ กำหนดให้ผู้ต้องโทษต้องผ่านการฝึกอาชีพอย่างน้อย 6 เดือน หรือ 1 ปี ก่อนได้รับการพักโทษ โดยเฉพาะการเลี้ยงหมูหลุมและไก่สามารถทำเป็นอาชีพเสริมได้ ในครัวเรือน

ด้วยสาเหตุนี้ผู้วิจัยมีความสนใจ ที่จะศึกษางานวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิศุทธิ์ ของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ในจังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาแนวทางการส่งคืนผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคม ด้วยแผนชีวิตหมู่บ้านของเรือนจำชั่วคราวดอยฮางเพราะภาวะผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะของผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์จึงได้มีการฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง เพื่อเป็นการฟื้นฟูผู้ต้องขังแบบบูรณาการ สร้างพื้นฐานการดำเนินชีวิต ในการสร้างจิตสำนึกที่ดีและให้สอดคล้องกับสังคม เมื่อการลงโทษสิ้นสุดลงผู้พ้นโทษสามารถออกมาอยู่ในสังคมภายนอกได้ ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้ต้องขังและลดปัญหาภาวะผู้ต้องขังล้นเรือนจำได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮางในจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ในจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อนำหลักสูตรไปปรับใช้การเรียนรู้สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธในการเสริมสร้างอาชีพผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮางในจังหวัดเชียงราย

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ในจังหวัดเชียงรายเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และ การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎี โดยได้ทบทวนวรรณกรรมดังนี้คือ

1) **สุมาลี จิตมาลา และคณะ** ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางในการวางแผนชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชนยั่งยืน” ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ได้ศึกษาแนวทางในการวางแผนชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชนยั่งยืน คือ ชุมชนที่ประชาชนภายในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีเพราะชุมชนมีความเข้มแข็ง” ดังนั้นการพัฒนาชุมชนยั่งยืนจึงหมายถึง การพัฒนาชุมชนหรือการพัฒนาทางสังคม (สุมาลี จิตมาลา, 2550 80) ที่มุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของ ประชาชนให้ดีขึ้น เพื่อให้ปลอดจากความยากจน ความไม่รู้ ความเจ็บป่วยเพราะความหวาดหวั่นตลอดจนให้ประชาชนได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีทั้ง จากการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตประจำวันในขณะเดียวกันชุมชนที่ประชาชน อาศัยอยู่นั้นจะต้องเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งซึ่งหมายถึงชุมชนที่มีความ พร้อมในปัจจุบันที่จะส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงเมืองคึกคักสนับสนุนในชุมชน มีการสื่อสารการเรียนรู้และมีศักยภาพที่พึ่งตนเองได้

2) **ยศพนธ์ สุธรรม** ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคมระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเรือนจำกลางฉะเชิงเทรา ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพปัจจุบันและปัญหา ของการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคม ระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเรือนจำกลางฉะเชิงเทรา คือ สังคมมีทัศนคติในด้านลบต่อผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว การประสาน

ของหน่วยงานที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ (ยศพนธ์ สุธรรม,2550 39) ไม่มีงานรองรับหลังจากที่ผู้ต้องขังที่
พ้นโทษ สื่อข่าวสารที่สังคมได้รับเกี่ยวกับที่พ้นโทษเป็นไปได้ในด้านลบ ตลอดจนปัญหาที่สังคมไม่
ตระหนักถึงความจำเป็นของการมีส่วนร่วม การคืนคนดี 2.รูปแบบที่เหมาะสมในการมีส่วนร่วมเพื่อคืน
คนดีสู่สังคม ระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชน เรือนจำกลางฉะเชิงเทรา ประกอบด้วยการเตรียมความ
พร้อมก่อนปล่อย ในเรื่องการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน การรับรองความประพฤติให้กับผู้ต้องขังที่
ได้รับการปล่อยตัว การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ทั้งในระหว่างต้องโทษและหลัง พ้นโทษ การ
ประสานงานระหว่างเรือนจำและศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตลอดจน การเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ต้องขัง 3.
การประเมินรูปแบบการมีส่วนร่วม เพื่อคืนคนดีสู่สังคมระหว่าง ศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเรือนจำกลาง
ฉะเชิงเทรา รูปแบบดังกล่าวสามารถนำไปพัฒนา การมีส่วนร่วมในการคืนคนดี สู่สังคมอย่างมี
ประสิทธิภาพ

3) **ดลพัฒน์ ยศธร** ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนา
ที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์ ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ใช้การ
วิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ เพื่อนำเสนอรูปแบบการศึกษา(ดลพัฒน์ ยศธร,2550 46)อันจะนำไปสู่
การพัฒนาที่ยั่งยืน เอกสารที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่เอกสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวคิดของ
องค์การสหประชาชาติ แนวคิดขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติ (องค์การ
ยูเนสโก) ศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) รวมถึงศึกษาเอกสารข้อมูลอื่น
ๆ ทางพุทธศาสนาพร้อมกับสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสตร์ จำนวน 2 ท่าน เมื่อวิเคราะห์
สาระสำคัญของแนวคิดทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยได้จัดเสวนาวิชาการ ในหมู่ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและ
วิเคราะห์รูปแบบการศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากนั้นนำเสนอนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อ
ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสม ในการนำไปปฏิบัติผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของ
การศึกษานี้ คือการศึกษาแบบไตรสิกขาที่พัฒนาคนทั้งด้านพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา
เป็นการพัฒนาตามแนวพุทธศาสตร์ ที่เป็นการพัฒนา ที่ถูกทางและได้สมดุล จะนำไปสู่ผลสำเร็จใน
การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการศึกษาเช่นนี้ต้องศึกษาทั้งเนื้อหา (ปริยัติ) การลงมือปฏิบัติ (ปฏิบัติ) เพื่อให้
เข้าใจกฎแห่งธรรมชาติหรือกฎของชีวิตอันจะนำไปสู่ผลสำเร็จ (ปฏิเวธ) ขณะเดียวกันก็ศึกษาวิชาการ
อื่น ๆ (วิชาการทางโลก) ไปในกระบวนการเรียนการสอนซึ่งต้องประกอบไปด้วยความเป็นกัลยาณมิตร
ระหว่างผู้ สอนและผู้เรียนด้วย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธของผู้ต้องขัง
เรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ในจังหวัดเชียงรายโดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษารวบรวมเอกสารแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิด เกี่ยวกับศึกษาแนวคิด ทฤษฎี
เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการ
พัฒนาศักยภาพ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ การพัฒนาตนเอง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาที่
ยั่งยืน แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ การเป็นพลเมืองดีตามหลักพุทธศาสนา แนวคิดการพัฒนา
ผลิตภัณฑ์ สินค้า OTOP ประวัติและความเป็นมาของเรือนจำกลางเชียงราย การพัฒนาศักยภาพ
ด้าน การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเรือนจำกลางเชียงราย

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารวิเคราะห์ข้อมูลประวัติและความเป็นมาของเรือนจำ
กลางเชียงราย การพัฒนาศักยภาพด้านการฝึกวิชาชีพ ผู้ต้องขังเรือนจำกลางเชียงรายและตำรา
งานวิจัย จากผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การสัมภาษณ์ โดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

3.1 ศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษากระบวนการโดยการ
รวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Sources) และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary
Sources) เอกสารหลักที่ใช้คือ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ แนวคิด
และทฤษฎีการเรียนรู้ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการ
พัฒนาตนเอง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเป็น
พลเมืองดีตามหลักพุทธศาสนา แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้า OTOPหนังสือ ตำรา บทความ
รายงานการวิจัย เอกสารวิชาการ และเอกสารงานเขียนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยนี้ เพื่อเป็น
ข้อมูลอ้างอิง สนับสนุนในการเขียนงานวิจัย ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.2 ลงพื้นที่สำรวจข้อมูล กำหนดพื้นที่เฉพาะ ผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง
ในจังหวัดเชียงราย

3.3 การสัมภาษณ์ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบไปด้วย ตัวแทนพระสงฆ์ ผู้บริหาร
และเจ้าหน้าที่ ผู้เชี่ยวชาญด้านสายอาชีพและผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮางในจังหวัดเชียงราย
ได้แก่

รายงานสืบจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 8 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 1 เรื่อง “พระพุทธศาสนา กับ แนวโน้มโลกยุคใหม่ : วิถีครู
 บาสุริยชัยสู่อารยธรรมร่วมสมัย” “Buddhism and New Global Trends : The Footprint of Khruba Sriwichai Towards
 Contemporary Civilization”

1. พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป

- 1) พระพุทธิญาณมุนี เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย
- 2) พระภาวนาโกศลเถร วิ รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย
- 3) พระครูสังฆรักษ์เรวัฒน์ เรวโต หัวหน้าฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์

เชียงราย

- 4) พระไพศาลประชานทร วิ. เจ้าอาวาสวัดห้วยปลากั้ง
- 5) พระครูปิยวรรณพิพัฒน์ เจ้าอาวาสวัดหัวฝาย อ.พาน จ.เชียงราย

2. ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่ จำนวน 5 คน

- 1) นายสมรัตน์ เข้มศิริ ผู้บัญชาการเรือนจำกลางเชียงราย
- 2) นายสุทัศน์ ปันสุวรรณ ผู้อำนวยการส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง
- 3) นายสมเด็จ โกแสนต่อ หัวหน้าฝ่ายฝึกวิชาชีพ
- 4) นายสายัญ มุลอะมี หัวหน้างานฝึกวิชาชีพ
- 5) นายปิยญัฐ หัตถิยา หัวหน้าเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง

3. ผู้ต้องขัง จำนวน 10 คน

- 1) ผู้ต้องขัง A
- 2) ผู้ต้องขัง B
- 3) ผู้ต้องขัง C
- 4) ผู้ต้องขัง D
- 5) ผู้ต้องขัง E
- 6) ผู้ต้องขัง F
- 7) ผู้ต้องขัง G
- 8) ผู้ต้องขัง H
- 9) ผู้ต้องขัง I
- 10) ผู้ต้องขัง J

4. ผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพ จำนวน 5 คน

- 1) นายพูนศักดิ์ ปลายหาญ อาจารย์ประจำวิชาช่างยนต์

- 2) นายสุวิน ทาไสย อาจารย์ประจำวิชาช่างไฟฟ้า
3) นายวีรภัทร เชอกอง อาจารย์ประจำวิชาช่างเครื่องทำความเย็น
4) นายธนาบุรุษ ดอนไชย อาจารย์ประจำวิชาช่างก่อสร้าง
5) นายแทน เชียงแท้ก อาจารย์ประจำวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์
6) ร.ต.สุวรรณ จันทะอิน อาชีพเกษตรกร ไร่ถั่วอินทรา
รวมทั้งหมด จำนวน 30 รูป/คน

3.4 วิเคราะห์ข้อมูลทั้งจากเอกสาร และ จากการสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดไว้

3.5 สรุปผลการวิจัย

3.6 นำเสนอผลการวิจัย

4) สรุปผลการวิจัยจากกระบวนการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สายอาชีพ
อย่างยั่งยืนวิถีพุทธของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ในจังหวัดเชียงราย

ก) มีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพ ของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง
ในจังหวัดเชียงราย

ข) มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธของผู้ต้องขังเรือนจำ
ชั่วคราวดอยฮาง ในจังหวัดเชียงราย

ค) มีการนำหลักสูตรการเรียนรู้สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธในการเสริมสร้างอาชีพ
ผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮางในจังหวัดเชียงราย

5) นำเสนอผลงานวิจัยในระดับชาติ

ผลการวิจัย

1) การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพ ของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮางในจังหวัด
เชียงราย พบว่าการจัดการศึกษาสายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธ ของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง
ในจังหวัดเชียงราย ที่เปิดโอกาสการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เช่น หลักสูตรวิชาชีพด้านเกษตร หลักสูตร
วิชาชีพช่างไม้ หลักสูตรวิชาชีพช่างก่อสร้าง หลักสูตรวิชาชีพช่างเชื่อม หลักสูตรวิชาชีพการชงกาแฟ
รวมถึงการจัดการเรียน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการจัดการเรียนการสอนของเรือนจำ

ชั่วคราวดอยฮาง เป็นการจัดการเรียนที่ครอบคลุมทุกอาชีพ ที่ตลาดแรงงานต้องการซึ่งใน แต่ละ
หลักสูตรของการจัดการเรียน การสอนได้รับความอนุเคราะห์ จากหลายหน่วยงานอาทิ เช่น
วิทยาลัยเทคนิคกาญจนาภิเษกเชียงราย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่และปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีความรู้และความถนัดเฉพาะทาง
เข้ามาให้ความรู้ให้แก่ผู้ต้องขัง ซึ่งการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ ก็เพื่อเป็นการพัฒนาอาชีพ
ของผู้ต้องขังในเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ให้เกิดความยั่งยืนสามารถสร้างอาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง
ภายหลังพ้นโทษได้อย่างมั่นคง โดยไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก

2) การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธ ของผู้ต้องขังเรือนจำ
ชั่วคราวดอยฮาง ในจังหวัดเชียงราย พบว่า การพัฒนาหลักสูตรให้แก่ ผู้ต้องขังภายในเรือนจำชั่วคราว
ดอยฮาง ประกอบไปด้วย การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น ระดับผู้ไม่รู้หนังสือและระดับ
ประถมศึกษา-มัธยมศึกษาตอนปลาย การจัดการศึกษาวิชาชีพ การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่ง
ทำให้ผู้ต้องขังสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ ได้ทุกระดับและทุกสาขาอาชีพ เรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ได้ทำ
การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ สายอาชีพตามวิถีพุทธให้แก่ผู้ต้องขัง โดยการเพิ่มหลักสูตรตามหลัก
พระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาตัวเอง แนวทางการสร้างความสุข ด้วยสติซึ่งจะทำให้ผู้ต้องขังมีสมาธิ
ต่อการเรียนการสอน ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถรับองค์ความรู้ จาก
การเรียนการสอนในสาขาวิชาต่างๆ ได้อย่างถูกต้องซึ่งปัจจุบันเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ยังมีการ
พัฒนาและต่อยอดหลักสูตร การเรียนรู้สายอาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยฝึกอบรมทางออนไลน์ ซึ่ง
สามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การเปิดให้ดูจากนักวิชาการต่าง ๆ ในยูทูปรวมถึงจากอาจารย์ผู้สอน
โดยตรงเพื่อเพิ่มมิติใหม่แห่งการเรียนรู้

3) การนำหลักสูตรไปปรับใช้ การเรียนรู้สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธ ในการเสริมสร้าง
อาชีพผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ในจังหวัดเชียงราย พบว่าเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง มีการ
พัฒนาหลักสูตรสายอาชีพอย่างยั่งยืนดังนี้ คือศูนย์การเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรดอยฮาง
โครงการกำลังใจในพระราชดำริ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา (เรือนจำชั่วคราวดอย
ฮาง) โดยมีทักษะที่สามารถดำรงชีวิต ที่พึ่งตนเองได้ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ในปัจจุบัน
เรือนจำชั่วคราวดอยฮาง เป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เข้า
เยี่ยมชม รวมถึงการเปิดให้คณะนักเรียน นักศึกษา บุคคลทั่วไปทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าศึกษาดูงาน

เป็นแหล่งเรียนรู้อีกที่หนึ่งในจังหวัดเชียงราย เรือนจำชั่วคราวดอยฮาง มีการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ สามารถให้ผู้ต้องขังได้นำความรู้ ที่ได้ฝึกอบรมในสายอาชีพไปปรับใช้ในสถานที่จริง เป็นการฝึกทักษะและทบทวนความรู้ รวมถึงสามารถถ่ายทอดให้ความรู้แก่บุคคลภายนอก ที่เข้าศึกษาทำงานได้ถูกต้อง เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งมีงานวิจัยที่สอดคล้องดังนี้คือ

สมาลี จิตมาลา และคณะ ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ได้ศึกษาแนวทางในการวางแผนชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชนยั่งยืน คือ ชุมชนที่ประชาชนภายในชุมชน มีคุณภาพชีวิตที่ดีเพราะชุมชนมีความเข้มแข็ง ดังนั้นการพัฒนาชุมชนยั่งยืนจึงหมายถึงการพัฒนาชุมชนหรือการพัฒนาทางสังคมที่มุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพชีวิต ของประชาชนให้ดีขึ้น เพื่อให้ปลอดจากความยากจน ความไม่รู้ ความเจ็บป่วยเพราะความหิวโหยตลอดจนให้ประชาชนได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีทั้งจากการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตประจำวัน ในขณะเดียวกันชุมชนที่ประชาชนอาศัยอยู่นั้นจะต้องเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งซึ่งหมายถึงชุมชน ที่มีความพร้อมในปัจจุบันที่จะส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงมีองค์กรสนับสนุนในชุมชน มีการสื่อสารการเรียนรู้ และมีศักยภาพที่พึ่งตนเองได้

ยศพนต์ สุธรรม ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพปัจจุบันและปัญหา ของการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคม ระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเรือนจำกลางฉะเชิงเทรา คือสังคมมีทัศนคติในด้านลบ ต่อผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว การประสานของหน่วยงานที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีงานรองรับหลังจากที่ผู้ต้องขังที่พ้นโทษ สื่อข่าวสารที่สังคมได้รับเกี่ยวกับที่พ้นโทษเป็นไปได้ในด้านลบ ตลอดจนปัญหาที่สังคมไม่ตระหนักถึงความจำเป็น ของการมีส่วนร่วม การคืนคนดี 2.รูปแบบที่เหมาะสมในการมีส่วนร่วม เพื่อคืนคนดีสู่สังคมระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชน เรือนจำกลางฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ในเรื่องการพัฒนากิจกรรมฝีมือแรงงานการรับรองความประพฤติ ให้กับผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ทั้งในระหว่างต้องโทษและหลังพ้นโทษ การประสานงานระหว่างเรือนจำและศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตลอดจน การเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ต้องขัง 3.การประเมินรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่

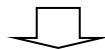
สังคมระหว่าง ศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเรือนจำกลางฉะเชิงเทรา รูปแบบดังกล่าวสามารถนำไป
พัฒนาการมีส่วนร่วม ในการคืนคนดีสู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

ดลพัฒน์ ยศธร ได้ ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนา
ที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์ ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้การ
วิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ เพื่อนำเสนอรูปแบบการศึกษานั้นจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เอกสาร
ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่เอกสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวคิดขององค์การสหประชาชาติ
แนวคิดขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติ (องค์การยูเนสโก) ศึกษาเอกสาร
และสัมภาษณ์พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) รวมถึงศึกษาเอกสารข้อมูลอื่น ๆ ทางพุทธศาสนา
พร้อมกับสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสตร์จำนวน 2 ท่าน เมื่อวิเคราะห์สาระสำคัญของแนวคิด
ทั้งหมดแล้วผู้วิจัย ได้จัดเสวนาวิชาการในหมู่ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและวิเคราะห์รูปแบบ
การศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากนั้นนำเสนอนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบความ
เป็นไปได้และความเหมาะสม ในการนำไปปฏิบัติผลการวิจัย พบว่ารูปแบบของการศึกษา นี้ คือ
การศึกษา แบบไตรสิกขา ที่พัฒนาค้นทั้งด้านพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยมีดังนี้คือ

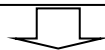
การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราว
ดอยฮาง ในจังหวัดเชียงราย

มีหลักสูตรใหม่การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพของผู้ต้องขังเรือนจำ
ชั่วคราวดอยฮาง ในจังหวัดเชียงราย

เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม

ผู้ต้องขังทุกคนที่ออกจากเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ได้มีสัมมาอาชีพที่มั่นคง
และยั่งยืน

สรุป

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ในจังหวัดเชียงราย” ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bandura ที่ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ส่วนมากเรียนรู้ได้จากการสังเกตและการเรียนแบบตามสภาพสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวอยู่เสมอผู้เรียนต้องสามารถที่จะประเมินได้ว่า ตนเรียนแบบได้ดีหรือไม่ได้อย่างไร และจะต้องควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ด้วย Bandura จึงสรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการสังเกตจึงเป็นกระบวนการทางการรู้คิดหรือพุทธิปัญญา

ส่วนด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งจะยกตัวอย่างวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือวินัย เจริญเฉลิมศักดิ์ (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาและฝึกอาชีพในเรือนจำช่วยลดการกระทำผิดซ้ำ จำลิส

เอกกฤษณ์ จินประชา (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น ของผู้ต้องขังเรือนจำกลางชลบุรี และสุรินทร์ พรหมมินทร์ (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำกลางกำแพงเพชร ทั้ง 3 วิจัยที่ยกตัวอย่างนั้น มีความเกี่ยวข้องกันในเรื่องของการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง เพื่อที่จะให้ผู้ต้องขังมีอาชีพและได้รับผลประโยชน์ต่อตัวผู้ต้องขังเอง เมื่อถึงเวลาในการพ้นโทษสามารถที่จะนำวิชาชีพที่ตนเองได้รับการฝึกนั้นไปทำการประกอบอาชีพของตนเองได้ ทั้งนี้ความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ และผู้ต้องขังในเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง จังหวัดเชียงราย ต่อการฝึกวิชาชีพโดยมีแนวทางตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เรือนจำชั่วคราวดอยฮาง จังหวัดเชียงราย เป็นองค์กรขนาดเล็ก แต่สามารถพัฒนาองค์กรได้ดีจนได้รื้อคัดเลือกเป็นเรือนจำต้นแบบ พอเพียงอันดับ 3 ของกรมราชทัณฑ์เป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการฝึกอบรมเรื่องระเบียบวินัย ฝึกหัดอาชีพให้แก่ผู้ต้องขังได้มีความรู้ ความชำนาญและทักษะ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้ตั้งเป้าหมายให้ผู้ต้องขังได้ปฏิบัติตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีลักษณะเด่นคือ การทำเกษตร (เกษตรพอเพียง) การปลูกสร้างบ้านดิน ของเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ผู้ต้องขังจะได้รับการฝึกให้รู้จัก ตั้งแต่กระบวนการเตรียมดิน กระบวนการก่อให้แข็งแรง รวมทั้งรูปแบบการสร้าง เมื่อเขาทำเป็นออกไปจะเป็นอาชีพใหม่ได้ เพราะตอนนี้คนไทยนิยมสร้างบ้านดินเพิ่มขึ้น เป็นที่ยอมรับของบุคคล หน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน ทั้งจังหวัดเชียงราย และจังหวัดอื่น ๆ ได้สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน มีกิจกรรมในการฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขัง ให้ไปในทางที่ดีขึ้น กิจกรรมต่างๆ ที่ทางเรือนจำชั่วคราวดอยฮางได้จัดไว้นั้น จะทำให้ผู้ต้องขังได้ฝึกความรู้เพิ่มเติม ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ทางเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ได้มีการสร้างสวนองุ่น สวนผัก สัตว์เลี้ยงคือ มีทั้งคอกแกะ คอกม้าไว้บริการให้ได้ถ่ายรูป ชิมม้า ป้อนอาหารแกะ อีกทั้งยังมีบริการต่าง ๆ ภายในเรือนจำดอยฮางแห่งนี้ ไม่ว่าจะเป็น ร้านกาแฟ ร้านคาร์แคร์ ร้านต้นไม้ สามารถถ่ายภาพ กับสถานที่ที่ผู้ต้องขังได้มีการจัดตกแต่งสถานที่ไว้ได้อย่างสวยงาม เพื่อเก็บภาพไว้เป็นที่ระลึก สามารถที่จะจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้ เพื่อเมื่อได้เข้าไปสถานที่นี้ จะทำให้ผู้ต้องขังได้แสดงความสามารถที่ผู้ต้องขังมี กลับมาอีกครั้ง ช่วยมีกำลังใจในการฝึกอาชีพเมื่อได้รับการพ้นโทษ สามารถที่จะช่วยเหลือ

ตนเองและครอบครัวได้ เรือนจำชั่วคราวดอยฮางนี้ ถึงแม้จะไม่มีรั้วลวดหนามหรือกำแพงล้อมรอบ เรือนจำ ซึ่งเจ้าหน้าที่มีความไว้วางใจกับผู้ต้องขัง และในตัวของผู้ต้องขังเอง ก็อยู่สถานที่เรือนจำแห่งนี้ด้วยใจ เนื่องจากเรือนจำได้มีการให้ความรู้ ให้อาชีพแก่ผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังจึง มีความสมัครใจที่จะอยู่เรือนจำแห่งนี้ โดยที่ไม่คิดจะหนีออกจากเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง จังหวัดเชียงราย การฝึกวิชาชีพโดยมีแนวทางตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งได้ 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านคุณธรรม จริยธรรม เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านนี้รายละเอียดที่นำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ เจ้าหน้าที่ได้กำหนดกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะเป็นฐานต่าง ๆ ให้กับผู้ต้องขัง เพื่อให้มุ่งไปที่ความสามารถในการพึ่งตนเองตั้งแต่ด้านปัจจัย 4 ที่อยู่อาศัย การเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย มีอาชีพที่สุจริต มั่นคง มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงพอใช้ คือพอดีไม่น้อยไม่มากเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ยึดถือความมีเหตุมีผล คือทุก ๆ การตัดสินใจมีเหตุผล โดยพิจารณา จากแหล่งปัจจัยเป็นสำคัญ และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือการเตรียมพร้อมที่จะรับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง ที่จะเกิดขึ้นซึ่งทางเรือนจำได้ให้ความสำคัญกับผู้ต้องขังโดยจะเลือกให้ผู้ต้องขังเลือกอาชีพจากความถนัดของตนเอง ว่ามีความสามารถอะไรบ้าง จากนั้น ทางเรือนจำจะสนับสนุนอาชีพที่ผู้ต้องขังเลือก เพื่อที่จะสร้างอาชีพให้ผู้ต้องขัง เมื่อถึงเวลาพ้นโทษออกไปจากเรือนจำ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานในด้านอาชีพการเกษตรอยู่แล้วและได้มาเรียนเพิ่มเติมรู้ด้านการเกษตรจากเรือนจำ ส่งผลให้พวกเขาเหล่านั้นได้นำความรู้ไปประกอบอาชีพ ภายหลังพ้นโทษ ซึ่งจะเป็นการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจได้อีกทางหนึ่ง สามารถนำอาชีพที่ตนมีพื้นฐานหรือที่ตนถนัด ไปเลี้ยงครอบครัวได้ทางเรือนจำได้มีการจัดอบรมแนะแนว การปฏิบัติตน การควบคุมพฤติกรรมของตนเอง เพื่อให้มีความพร้อมก่อนที่จะปล่อยตัวออกไปสู่สังคมภายนอกให้มีการอาศัยความพอเพียงเป็นหลัก เพราะสามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

2. ด้านจิตใจ เจ้าหน้าที่ได้มีความคาดหวังในระดับสูง ซึ่งทางเรือนจำชั่วคราวดอยฮางนั้นมีความแตกต่างจากเรือนจำทั่วไป เพราะเรือนจำชั่วคราวดอยฮางไม่มีรั้วลวดหนามและกำแพงล้อมรอบ เรือนจำชั่วคราวดอยฮางนี้ จึงได้ให้ความสำคัญต่อจิตใจของผู้ต้องขัง กิจกรรม เศรษฐกิจพอเพียง จะเน้นและคาดหวังให้มีการพัฒนา ชัดเจนจิตใจของผู้ต้องขังให้เกิดความพอดีพอประมาณ ให้ความภาคภูมิใจในอาชีพและในชีวิต ซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบ มีเหตุผล กตัญญูรู้คุณ มีครอบครัว

ที่อบอุ่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีระเบียบวินัย จิตใจมั่นคงพึ่งตนเองได้ และรู้จัก สู้ชีวิตอย่างไม่ย่อท้อ โดยทางเรือนจำมีระเบียบและฝึกรบ การใช้ชีวิตในเรือนจำไร้กำแพงแห่งนี้ จึงเสมือนเป็นสถานที่ฟื้นฟู พัฒนาจิตใจให้ผู้ต้องขัง สิ่งสำคัญคือ คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง หลังการปล่อยตัว ต้องสามารถหาเลี้ยงชีพได้ ทางเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ได้มอบความสุขให้กับผู้ต้องขัง คือให้ครอบครัวเข้ามาเยี่ยมได้ สามารถพูดคุยให้กำลังใจแก่ผู้ต้องขังให้ผู้ต้องขังมีกำลังใจ และตั้งใจต่อการฝึกวิชาชีพในเรือนจำ สร้างแต่คุณงามความดี เพื่อจิตใจสงบสุข เมื่อออกไปเจอเหตุการณ์สังคมภายนอก สามารถที่จะควบคุมตนเองได้ เมื่อเจอสถานการณ์ต่าง ๆ มีสติไม่ก่อเหตุ และไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่ดี ให้เกิดผลเสียต่อตนเอง หรือเกิดการกระทำผิดซ้ำอีก เพราะฉะนั้น ทางเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง จึงให้ความสำคัญต่อจิตใจของผู้ต้องขัง

3. ด้านสังคม ในการใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำ จะเป็นการอยู่แบบเป็นพี่เป็นน้อง ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่กับผู้ต้องขัง หรือผู้ต้องขังกับผู้ต้องขังเอง ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องขังได้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ และผู้ต้องขังด้วยกัน เป็นการฝึกปรับตัวกับผู้อื่น ทำให้ไม่เกิดภาวะความเครียด และสามารถที่จะเปิดใจยอมรับไม่ปิดกั้นตัวเองที่จะอยู่กับคนอื่น สามารถเข้ากับคนในสังคมภายนอกได้ง่ายยิ่งขึ้น ทางเรือนจำได้มีการฝึกให้รู้จักพึ่งพาตนเอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้รู้จักช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งกันและกัน และเรียนรู้ที่จะอยู่กับผู้คนภายนอก ที่เข้ามาเยี่ยมชมเรือนจำเพื่อให้คุ้นชินกับสังคมภายนอก ได้พบปะผู้คนรู้จักการวางตัวที่เหมาะสม และเมื่อพ้นโทษออกไป จะได้อยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้อย่างปกติสุข ทางเรือนจำได้มอบความสะดวกสบายแก่ผู้ต้องขัง ที่พร้อมที่จะได้รับ การปล่อยตัวในเรื่องสวัสดิการต่าง ๆ ไม่มีโซ่ตรวน ไม่มีการกักขัง จะทำให้ผู้ต้องขังฝึกปรับตัวได้มากขึ้น อีกทั้งทางเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ยังเป็นเรือนจำสำหรับการเรียนรู้พัฒนาฟื้นฟู วิถีชีวิตให้กับผู้ต้องขัง ก่อนกลับสู่สังคม และยังสามารถลบภาพความน่ากลัวของเรือนจำในจินตนาการของใครหลาย ๆ คน ที่คิดไปในแง่ลบออกไปได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ก.ได้หลักสูตรใหม่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮางในจังหวัดเชียงราย

ข. ได้เรียนรู้สายอาชีพอย่างยั่งยืนวิถีพุทธของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง
ในจังหวัดเชียงราย

ค. ผู้ต้องขังทุกคนที่ออกจากเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง ได้มีสัมมาอาชีพที่มั่นคง และ
ยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1.รูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคมระหว่าง ศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเรือนจำ
ชั่วคราวดอยฮาง จังหวัดเชียงราย

2.การวิเคราะห์โครงการพัฒนาฝีมือแรงงานและส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ต้องขังโดยความ
ร่วมมือระหว่างกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม และวิทยาลัยเทคนิคกาญจนาภิเษกเชียงราย

3. การจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวดอยฮาง จังหวัดเชียงราย

References

ยศพนธ์ สุธรรม.2550. รูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคมระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชนและ
เรือนจำกลางฉะเชิงเทรา, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุมาลี จิตมาลา และคณะ.(2550). แนวทางในการวางแผนชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยให้
ความหมายไว้ว่า “ชุมชนยั่งยืน”. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ดลพัฒน์ ยศธร. (2550). การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์,
พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระพรหมคุณาภรณ์.(2540). พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาอย่างยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 1,
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

Mille .Tyler. (2540). การอนุรักษ์ธรรมชาติหรือทรัพยากรธรรมชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.